

לקט אמרות חז"ל
רעיונות, עובדות
והנהגות מגדולי
ישראל,
על מדות טובות
שמביאות לאהבת
הזולת הנלמדות
מפרשת השבוע

ליקוט ועריכה: יצחק בן אהרן
כל הזכויות שמורות למכון אהבת אמת
אסור להעתיק, לצלם ולהדפיס בלי רשות בכתב

איש לרעהו

מכון אהבת אמת – המרכז להעמקת ערכי אהבת הזולת
ע"ש ר' עבי יהודה דומוביץ ז"ל – רח' אבן עזרא 2 ירושלים 9242402
טל: 02-5671812 פקס: 077-7671812 דוא"ל: paypal: ahavemet@012.net.il

שבת קודש ב כסלו תשפג: הדלקת נרות: ירושלים: 3:59 תל-אביב: 4:14 חיפה: 4:03 מוצאי שבת: ירושלים: 5:15 תל-אביב: 5:16 חיפה: 5:14 ר"ת: 5:51

פרשת ויצא

הסתפקות ושמה בחלקו

שמחת ההסתפקות...

כ"ק האדמו"ר רבי מרדכי מלכוניץ זצ"ל היה אומר: עצה להגיע לשמחה אמיתית היא להסתפק במועט במה שיש לו. וממילא יהיה תמיד שמח. פעם סיפר לחסידיו כי בנעוריו היה עני ואביון וגם בשמחת תורה לא אכל אלא לחם עם חלב חמוץ, ובכל זאת היה אז שמח יותר מאשר כיום.

והיה רגיל לומר באמצע תפלתו: "רבונו של עולם! השיבני אל אדרתי הדלה עם החלב החמוץ".

מגדולי התורה והחסידות

"אני כשלעצמי לא עברתי דירה..."

במשך השנים חי הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל בדירת חדר, אליה מצורף מטבחון זעיר, והיה מאושר ושמח בחלקו.

דירתו הראשונה היתה ברחוב ישא ברכה, היא היתה דחוקה וצרה, ללא כל איבזרי נוחות. ממש כפי ששנינו באבות (פו מ"ג) "חיי צער תחיה ובתורה אתה עמל".

לימים עבר לדירה מרווחת ברחוב אלקנה, לשמחתה של הרבנית ובני המשפחה. כשבאו להשתתף עמו בשמחתו על רווחתו, הפתיע ואמר: כשלעצמי, אחת היא לי, תחום אני בארבע אמות של הלכה ותו לא! לא עברתי דירה... אבל בשביל הרבנית!

האור לציון

שותפות רק בשי"ס...

הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל ישב ולמד תמיד מתוך חוס רב וזיעה מציקה מאוד, ולא רצה להנות בשום אופן ממזגן או מאוורר. פעם החליטו בני המשפחה להתקין לו מזגן בחלון של החדר, כשהוא נמצא בכולל חזו"א, בלי לשאול אותו מראש ולצפות לישועת ה' שיסכים.

באותו יום, כאשר חזר רבי חיים מהכולל בצהריים, המזגן כבר עמד על מכונו. הוא נכנס לחדר ומיד הבחין בשינוי, הביט ושאל "מה זה?! הרבנית הסבירה לו, ואז ביקש בתחנונים: "תיקחו את זה מכאן". לבסוף בנו של תורם המזגן הצליח לשכנעו להותיר את המזגן על מקומו משום כיבוד אב ושיקשו להתקין את המזגן והסכים.

ומעשה ביהודי עשיר שהגיע מאמריקה, נכנס לחדרו של רבי חיים, התכופף בהכנעה וביקש: "אני עושה כעת עסק גדול באמריקה ורצוני שהרב יהיה שותף איתי, חמישים אחוז בשבילי וחמישים בשביל הרב..."

רבי חיים הביט עליו בתמיהה כאינו מבין מה רצונו: "אם אתה רוצה לעשות איתי שותפות תגמור שי"ס כל שנה" - השיב לו רבי חיים.

הלמות עמלים

להסתפק במה שחננו השי"ת ולשמוח בחלקו!

נלמד מהפסוק: "ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש" (פרק כח-ב)

וכתב ללמוד מכאן החובת הלבבות (שער הבחינה פ"ה) כי "זאת שאלת הצדיקים מאת ה'. לא ישאלו המותרות, רק הדבר ההכרחי בלבד, שאי אפשר לו לאדם שיחיה בלעדיו. ובידוע כי נטיית האדם אחר בקשת המותרות, הוא גורם לו מהומות רבות, ועל כן כל איש ירא את ה', ראוי לו שיהיה שמח בחלקו ושיסתפק במועט, ושלא יתאוה המותרות, וייטיב לבו ביראת ה'".

כתב הגר"א זצ"ל (באבן שלמה - פרק ג-ד): ב' מיני גבורה נמצא בעובדי ה' ונקראים גיבורים ואנשי חיל. גיבור הוא הכובש את יצרו בעת שבאה עבירה לידו, ואנשי חיל הם אבירי הלב בשלימות הבטחון להגות בתורה יומם ולילה ושלא להשגיח על בניו ובני ביתו הצועקים ללחם וכמו שכתוב "שחורות כעורב" - שמשים עצמו אכזרי על בניו כעורב. ומה עושה לו הקב"ה? מזמין לו אדם להחזיקו כיששכר וזבולן.

מוסיף הגאון רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל, שכדי לעמוד במצבים אלו ולא להשבר, צריך הבן תורה ללמוד את מדת ה"הסתפקות". להסתפק בלחם לאכול ובגד ללבוש, והרוצה יותר מזה זוהי חמדה... עליה אמר הגאון מוילנא (שם פ"ג-ב) "כל העבירות והחטאים באים מחמדה... והסתפקות שהוא ההיפך, הוא היסוד של כל התורה".

דרך התורה - אומר רבי חיים פנחס - היא ההסתפקות, ולא שאין הקב"ה ח"ו רוצה לתת לבן תורה, אלא זו הדרך לגדול בתורה... אי אפשר לגדול כאשר רוצים את הכל, כי אין לזה גבול וזה רחוק מהתורה. יעקב אבינו היה כל רצונו לחם לאכול ובגד ללבוש, וכאשר השיג זאת אמר "יש לי כל".

נשאל הגרא"ל שטיינמן זצ"ל: "מובא בספרים כי בכל דור יש סוג נסיון קשה במיוחד, שלגביו אנשים חושבים שאם לא יתנהגו כך הם יחסרו כל, ויהיו מסכנים, כל דור בעבירה אחרת. מהו הנסיון היום?"

השיב הרב שטיינמן: "אדם חושב שאם לא יעסוק בחמשה דרכים לפרנסה, אזי יחסר כל. והאמת היא כי שני ברזים לא מוסיפים יותר לפרנסה מברז אחד" (כפי המשל הידוע של החפץ חיים מחבית יין).

מצוה להפריש מעשר או חומש מרכושו לצרכי צדקה והחזקת תורה! נלמד מהפסוק: "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך" (פרק כח-כב) והובא בדעת זקנים (מהמדרש) "עקב תיקן לתת מעשר מן הממוץ". ובגמרא למדו חז"ל מכפל הלשון "עשר תעשרנו" על מעשר כפול, היינו חומש. שכן אמרו: באושה התקינו, המבזבז אל יבזבז יותר מחומש (כתובות נ.)

השיטה מקובצת (שם) מביא בשם הרב המעילי שהמעשר הכפול הנזכר בפסוק הוא כנגד ב' המעשרות שנותנים ישראל בכל שנה (מעשר ראשון ומעשר שני או מעשר עני) וכך כתב: ונראה סמך לדבר זה שבכל שנה ושנה היו ישראל חייבים להפריש שני מעשרות, שנה ראשונה ושניה ומעשר ראשון ומעשר שני, שלישית מעשר ראשון ומעשר עני.

מוסיף עפ"י הרב המעילי: "נראה מזה, שמן המעשר האחד יש לו רשות להוציא לכל דבר מצוה ואפילו לצורך עצמו ובניו ובני ביתו, כגון שיכתוב מהם ספרים ללמוד בהם הוא ובניו ולהשאילן לאחרים, שהרי מעשר שני היה נאכל לו ולבניו ובניו בירושלים, אבל מן המעשר האחר יש לו לתת צדקה לבני עניים כמו שהיה נותן מעשר ראשון לכהנים וללוויים למען יחזקו בתורה ה', ומעשר עני שהיה נותן לעניים. וכל המדקדק בזה מובטח לו שיצליח בנכסיו, וכמו שדרשו במסכת תענית (ט.) עשר תעשר - עשר בשביל שתתעשר. עכ"ד.

וניתן לבאר בדרך צחות שזה מה שענה דוד המלך לחכמי ישראל שנכנסו אצלו ואמרו לו אדונינו המלך עמך ישראל צריכין פרנסה. אמר להם לכו והתפרנסו זה מזה (כמבואר בגמרא ברכות ג.). ולכאורה מה שייד לומר שיתפרנסו זה מזה, היינו כל אחד מחברו, והרי כשישנם עניים ועשירים, יכולים העניים להתפרנס מהעשירים, אבל העשירים אינם צריכים לעניים? אלא כך אמר להם, שמתוך שהעשירים יפרנסו את העניים לא יחסר להם, אלא עי"ז יתעשרו ונמצא מתפרנסים מהעניים.

שנינו באבות (פ"ג משנה יז) "מעשרות סיג לעושר" והיינו שאם אדם רוצה לשמור על נכסיו, הוא צריך לעשר מהם ולעשות בהם צדקה, שהצדקה נקראת מלח, וכשם שהמלח שומר על הבשר שלא יתקלקל, כך שומרת הצדקה על הממוץ שלא ילך לאיבוד ולא רק זה אלא שמוסיפה לו עושר כדברי חז"ל "עשר בשביל שתתעשר".

הוא שאמר דוד המלך "ה' צילך על יד ימינך" (תהלים קכא) כשם שעושה צילו של אדם, שכשהוא פותח ידו, גם הצל פותח ידו, ואם סוגר ידו גם הצל סוגר ידו, כך מתנהג הקב"ה עם האדם. אם ידו פתוחה לכל נצרך, אף הקב"ה פותח ידו ומשביע אותו בעושר. ואם קומץ ידו, גם הקב"ה קומץ ידו כביכול ואינו נותן לו כלום. והמזיקין שולטין בנכסיו.

עפ"י נוכל להמשיך ולבאר בדרך צחות את המשך דברי חז"ל (שם) שהשיבו לדוד המלך, "אין הקומץ משביע את הארץ" והיינו שכאשר העשירים קומצים ידם מלתת לעניים, ממילא אינם יכולים להשביעם, ועל זה השיב להם דוד, שא"כ, צריכים למצוא פתרון אחר, עיי"ש.

"יפריש מעשר במדוייק..."

כ"ק האדמו"ר רבי אהרן מבעלז זצ"ל הקפיד מאוד להפריש מעשר בכל לילה מכל הכסף שהגיע לידו. גם הקפיד שהחסידים יפרישו מעשר מכספם.

וסיפר הרה"ח רבי שלמה גפן ז"ל שפעם הזכיר לטובה אצל האדמו"ר את אחד מבני משפחתו להצלחה בעסקיו. ואמר לו האדמו"ר שיאמר לקרובו להקפיד ולהפריש מעשר מהרווח שיש לו. נענה רבי שלמה ואמר שהלה מפריש הרבה יותר מחשבון המעשר שלו.

השיב לו האדמו"ר: כוונתי בדברי שצריך הלה לעשות חשבון מדוייק של הכספים, וירשום כל הכנסותיו, ולפי זה יפריש מעשר, ולא סתם בדרך אומדנא אפילו אם יעלה לו יותר.

ואכן מיני אז והלאה החל האיש לרשום את כל הכנסותיו, והפריש מעשר לפי החשבון, והוטב מצב פרנסתו.

בקדושתו של אהרן

"לא ביטחתי ממוני במעשר..."

הגאון רבי אליהו דוד רבינוביץ-תאומים, האדרת"ז זצ"ל העיד על עצמו בזה הלשון:

מיום עומדי על דעתי, נזהרתי בהפרשת מעשר, מכל הרווחים שנזדמנו לי, זולת מהנדוניא שלא הפרשתי, ואני מצדיק עלי את הדין, שעל כן לא נשאר לי מהם, שלא הבטחתיים במצות מעשר. **נפש דוד**

הכרת הטוב והודיה

להכיר בטובה שמקבל ממטיבו ולהודות לו על כך!

נלמד מהפסוק: "ותאמר הפעם אודה את ה' על כן קראה שמו יהודה" (פרק כט-לה)

ואמרו חז"ל (ברכות ז:): **מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שהודה להקב"ה עד שבאה לאה והודתו, שנאמר הפעם אודה את ה'.** וכתב רש"י: **"לפי שראתה ברוח הקודש שיעקב מעמיד שנים עשר שבטים ולו ארבע נשים, כיון שילדה בן רביעי הודתה על חלקה שעלה לה יותר מן החשבון המגיע לה.**

וידועה השאלה: וכי לא היה מי שהודה להקב"ה עד שבאה לאה, והרי כבר באדם הראשון מצאנו שהודה להקב"ה כמובא בגמרא (ב"ב יד:). וכן "מזמור שיר ליום השבת טוב להודות..." אדם הראשון אמרו. ואף אברהם אבינו הודה על בשורה טובה כנאמר "ויקם אברהם..." (כמבואר בפסיקתא זוטרתא - בראשית כז.) וכן אליעזר הודה ככתוב "ברוך ה'" וגו' (כ"ד-כז.) (ובספר "איש לרעהו" ח"א הבאנו על שאלה זו ד' תרוצים עיי"ש.)

לפנינו תירוץ נוסף שאמר הגאון **רבי יוסף חיים זוננפלד** זצ"ל בשם רבו **הכתב סופר**, כי אמנם הודו האבות הקדושים על ניסים שלא עפ"י דרך הטבע. ואולם לאמיתו של דבר הרי יש על כל אדם להודות על כל המאורעות התמידיים שרגיל בהם, וכפי שדרשו חז"ל "כל הנשמה תהלל י-ה" שחייב להודות על כל נשימה ונשימה, וכמו שמזכירים בברכת מודים שבשמו"ע על ניסך שבכל יום עמנו וכו'.

את זאת חידשה לאה בהודאתה על לידת יהודה. ילדה הרביעי, שאף שהוא דבר רגיל מטבעו של עולם שאשה תלד ארבעה בנים, בכל זאת ראתה לאה חובה להודות לה' על זה. ובזה אכן היתה הראשונה.

"משום תחושת הכרת הטוב..."

סיפר הגאון **רבי יעקב ניימן** זצ"ל: זכורני, כאשר הייתי מזדמן לעיירה ראדין, היה **החפץ חיים** דורש ודואג למקום אכסניה בעבורי. וכל כך למה? משום תחושת הכרת הטובה שהיה לחפץ חיים כלפי, שכאשר היה נוסע לוורשא להדפיס את ספריו היה לן בביתו של **רבי יצחק גרודז'נסקי** זצ"ל שהיה סב אשתו. לפיכך הכיר לו טובה ולצאצאיו אחריו.

דרכי מוסר - כי תבוא

להודות על המאכלים...

ישנם אנשים רמי מעלה שסוברים שבשעת הסעודה יש לעסוק בעניינים רוחניים ונשגבים העומדים ברומו של עולם, ואין זה נאה ולא מתאים לדבר על הדברים הגשמיים כגון על המאכלים ולהתייחס לטיבם. אך צריך לזכור תמיד שיש מי שטרח להכין אותם ולהגיש אותם להנות בהם את הסועדים. וצריך להכיר להם טובה ולהודות להם על טרחתם. (כשם שמודים לבורא בברכת המזון.)

ואכן סיפר **הגר"י זילברשטיין** שליט"א על סעודת השבת בבית חמיו **הגר"ש אלישיב** זצ"ל, שבמשך כל הסעודה ישב נינוח, וזימר את זמירות השבת. הוא הרבה במהלך הסעודות לשבח את רעייתו הרבנית, על טיב המאכלים, והיה חוזר כמה וכמה פעמים על איך ש"הדגים מאוד ערבים" וה"צ'ולנט מאוד טעים", וכן על כל מאכל ומאכל שהוגש לפניו היה מהלל ומחמיא לרבנית על ישוליה הטעימים.

מתוך מאמר

ודי לחכימא...

במהלך נדודיו, הגיע המגיד מדובנא - הגאון רבי יעקב קרנץ זצ"ל, ביום חורף סגרירי, לבית מוכסן בכפר נידח, שהצטיין בקמצנותו. הוא אמר למגיד מדובנא כי צר לו לאכזבו אבל זה עתה תם כל האוכל מהבית, אבל מקום לישון יתן לו בשמחה. המגיד מדובנא עלה על יצועו כשהרעב מציק לו מאד. עד שלא הצליח להרדם.

והנה הוא רואה את בעל הבית, שהיה בטוח שכבר נרדם, מוציא לו ולבני ביתו ארוחה דשנה משופעת במיטב המאכלים. כשהם מעלים על שולחנם מכל טוב הארץ.

למחרת כשבא המגיד להפרד ממארחו אמר לו: מעודי תמהתי על אמרת חז"ל (ב"מ פה) "לעולם אל ישנה אדם מהמנהג, שהרי משה עלה למרום ולא אכל. ולכאורה הוא גם לא ישן שהרי המלאכים גם אינם ישנים ומדוע מזכירה התורה רק שלא אכל?"

הלילה נתיישבה לי הקושיה - הפטיר המגיד מדובנא - משה רבינו לא אכל במקום משום שלא רצה לשנות מן המנהג. מנין ידע שמלאכים אינם אוכלים אולי אכלו בשעה שהוא ישן, כמנהג מכניסי אורחים מסויימים. אלא מכאן ראייה שהוא לא ישן וראה שאין המלאכים אוכלים לכן גם הוא לא אכל...

הלמות עמלים - ח"ב

חכמים הזהרו בתוכחתכם...

באחת משיחותיו התריע הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל כי חייבים לשקול היטב כל דיבור בטרם מוכיחים את הזולת. לדוגמא הזכיר מאורע מצער שהתרחש בימי חורפו בירושלים והיה עד לו:

פעם נעדר אחד מאנשי הצוות החינוכי במוסד פלוני, ימים רבים מן העבודה לרגל מחלתו. ואולם המנהל באותו מוסד לא ידע את סיבת העדרותו. והי אחרי כן בשובו אל המוסד, ניף בו המנהל וגער בו קשות, על שזילזל כביכול בתפקידו, מרוב שזעק לעברו בקולי קולות נבעת האיש החלש ונפל שוב למשכב ושבק חיים ל"ע.

"הו זהירים בתוכחה" - הדגיש הרב צדקה - "בוודאי חייבים להוכיח. אסור לעבור בשתיקה על דברים הטעונים תוכחה. אבל גם במקרה כזה, צריך להפעיל את השכל הישר!"

וזאת ליהודה

תוכחה "דמוקרטית"...

את המעשה המאלף הבא שמעתי מפי אמו"ר ע"ה ונתבקשתי לפרסמו בעלון לתועלת הרבים: יהודי חרדי ירא שמים ושמו ר' משה שושן, עסק לפרנסתו במפעל במחנה צריפין. אחת העובדות הגיעה למפעל בלבוש צנוע. הדבר חרה מאוד לר' משה. הוא הסביר לה בנועם שעפ"י התורה זהו עוון חמור וחייב לעורר על כך, ולכן יודה לה אם תבוא בלבוש צנוע. אך הדברים נפלו על אזניים אטומות.

הוא לא התיימש, אלא ניגש למנהל וניסה לשכנעו להורות לעובדת לשנות לבושה. אך המנהל הודיע לו נחרצות כי המפעל מתנהג בדרך "דמוקרטית" וכי זכותו של כל עובד ללבוש את הלבוש שנראה לו ואין זכות לאדם לכפות על חברו מה ללבוש, אותה עובדת המשיכה לבוא בלבושה הפרוץ למגנית ליבו.

כשראה כך, הבזיק רעיון בלבו להביע תוכחתו בדרך מקורית: למחרת הגיע ר' משהו למפעל כמידי יום ותפס מקומו הקבוע. הוא לבש את חלוק העבודה והלך לעבוד כרגיל. והנה לפתע סירחון נורא ובלתי נסבל החל להתפשט ולנדוף ממקומו על כל סביבתו... העובדים הרגישו כי הריח מגיע מחלוקו והחלו לרטון ולהלין בפניו על הריח הנורא. ואיך זה שמגיע עם כזה חלוק לא נקי ואינו מתחשב בחבריו לעבודה. ר' משה לא הגיב לטענות אלא המשיך בעבודתו.

עד מהרה הוזעק המנהל וצעק על ר' משה בכעס גדול: איך אתה לובש כזה חלוק הנודף ריח נורא, הרי זה מפריע לכולם, וכי אין לך בגד אחר להחליף?

השיב לו ר' משה בשלוה וברוגע: הרי רק תמול שלשום הכרזת באזני כי המפעל עומד על עיקרון ה"דמוקרטיה" וכל אחד זכותו ללבוש מה שנראה בעיניו, איש איש כרצונו. ואין אדם יכול לכפות על חברו מה ללבוש, וכי שינית את דעתך המלומדת!!

נבדק המנהל והבין, ומלאך רע על כורחו יענה אמן. הוא פנה לעובדת ואמר לה: "תראי, כנראה לא יהיה מנוס מלהבין את החרדי ולקבל בקשתו. אין לנו ברירה אלא להגיע להסכם הדדי. את תבואי לעבודה בלבוש צנוע והוא יבוא בלבוש נקי והכל על מקומו יבוא בשלום."

להוכיח הזולת בדרכי נועם ומתוך אהבה ורעות!

נלמד מהפסוק: "ויאמר להם יעקב אחי... ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה... ויאמרו לא נוכל עד אשר יאספו כל העדרים" (כ"ט-ד, ח)

ופירש רש"י: לפי שראה אותם רובצים, כסבור שרוצים לאסוף המקנה הביתה ולא ירעו עוד. אמר להם, הן עוד היום גדול, כלומר: אם שכירי יום אתם לא שלמתם פעולת היום... עכ"ל. והובא במדרש לקח טוב: מכאן לאדם חשוב שהולך למקום אחד ורואה דבר שלא כהוגן שצריך למונעו ואל יאמר שלום עלי נפשי.

ד' תנאים נדרשים לאדם שמוכיח את הרבים: א) צריך להיות בעל כח, שיהיה בכלל גיבורי כח עושי דברו, שלא יחת מפני כל. אלא יוכיח את מה שבלבו. שאם אין בו כח ירתע מלהוכיח.

ב) צריך שיהיה לו ישוב הדעת להוכיחם תחילה בדרכי נועם שלא יבעטו בו ובדבריו ויוסיפו פשע על חטאם. שעל זה אמרו חז"ל (ערכין טז): תמה אני אם יש בדור הזה מוכיח, שהתוכחה אומנות גדולה, שאם רואה המוכיח אדם שיש בו חבילות של עבירות, יתחיל לדבר עמו על ענין אחד ואח"כ על השני, כמו שמצינו בגר שבא לפני הלל והראה לו בתחילה מצוה אחת השקולה כנגד כל התורה, ולא רצה להחמיר עמו בתחילה להראותו חומר הלאוין, ולכן התגייר.

ג) צריך שיהיה המוכיח בעל תורה וידע חומר הדבר ותיקונו, כרופא מומחה היודע הסמים השונים המועילים לזה והמזיקים לאחר.

ד) צריך שיהיה המוכיח בעל מעשים טובים ויהיה גיבור הכובש את יצרו, שאם יש בו עוונות. יאמרו לו קשט עצמך תחילה. זהו שאמר הכתוב "נחפשה דרכינו ונחקרה" (איכה ה) כלומר: אנחנו הרוצים להוכיח את אחינו, בואו ונחפש תחילה את דרכינו ונחקרה חקירה לתקן המעוות, או- אז יש לנו רשות לומר לציבור לכו ונשובה אל השי"ת.

לדעת הגרא"א דסלר זצ"ל (בספרו מכתב מאליהו ח"ה) תוכחה היא משורש החסד והרחמים. שכן רק מי שהוא בעל חסד, כאשר רואה את חברו עובר עבירה, לא יבחין בדבר מצד הרע שבו, אלא ירחם על הרשע ויתעורר להצילו מהעונש המר ולהטיבו בזה ובבא. נמצא שתוכחתו היא ממדת החסד. ואף שדן חברו לכף זכות, ואינו רוצה לראות בו מום כלל, חסדו יעוררוהו לחשוש פן נפל חברו בפח ח"ו, ובכל כוחו ימהר להצילו בתוכחה בציניעה ובנחת, באופן המועיל.

לפני? מבאר הרב דסלר את אמרת חז"ל "דברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב" שפירושו, דברים היוצאים מחסד שבלב-לב דקדושה, ולא לב של גאווה. כי תוכחת המתגאה לא תוכל לעשות רושם, אף שבאה מלבו, משום שמלב של כעס היא באה ואין כוונתו אלא למען גאוותו.

לאדם אשר כזה אמרו חז"ל: "טול קורה מבין עיניך" (ב"ב טו). כלומר: אין תועלת בתוכחתך כשתראה את מום חברך על ידי חסרונו, אלא תקן את חסרונו תחילה ועלה במדת החסד לראות את חברך במבט הרחמים, ואז תצליח בתוכחתך.

ומי כעמך ישראל

בין איש לרעהו – סיפורים בני זמננו

עַל כָּל נַעֲלָם

כל הכבוד לאומץ שלך, ר' נחמן! אני לא הייתי מעיז להעלות נושא כזה ולשמש מטרה למכתבי ביקורת של איסטניסים ואניני-דעת. אגב, אולי תשתמש בהרצאתך בדבריו של הלל "מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך"?

ר' נחמן, המרצה הוטיק מחייך לייעוץ שלי ומגיב: זה לא תמיד עוזר. הנה היתה לי שיחה עם יהודי אחד האוהב מאד לאכול שום דוקא בארוחת הבוקר. יתכן שבני-ביתו הם תתרנים (חסרי חוש ריח), ולא אמרו לו דבר. אבל איש זה הוא פקיד ציבורי, ובעיסוקו יושבים לפניו בזה אחר זה עשרות אנשים כל יום, והוא מראיין אותם וממלא להם שאלונים. אמרתי לו את דבריו של הלל שהם פירוש מעשי למצות "ואהבת לרעך כמוך". אתה יודע מה ענה לי? הוא אמר שריח שום אינו שנוא עליו, להיפך! כך אמר...

ר' נחמן, אמרתי לו, נדמה לי שקטרגנו די והותר. אבל אתה הרי אדם מעשי. איך אתה חושב להשפיע על שומעיך להתחשב יותר ברגישות הזולת בנושא זה?

זהו! אמר ר' נחמן, עכשיו אנו מגיעים לעיקר. אני רואה כך את הדברים. תינוק רואה את עצמו באופן טבעי כמרכז הבריאה. הבריות סביבו עוסקות בהאכלתו, בהחלפתו, ברחיצתו, וכו'. רק כאשר הוא גדל קצת ושכלו מתפתח, הוא מתחיל להבין שיצורים אלה הם בני-אדם, וגם להם יש מחשבות ורצונות כמוהו. גם בשלב זה של הבנה עדיין מעדיף הוא את עצמו על פני האחרים. האנוכיות שולטת בו בלי מצרים. רק בדרגת הבנה גבוהה יותר, הדורשת גם יותר שכל וגם יותר רגש ובגרות, הוא מסוגל לחוש את האחר ולהזדהות עמו. רק מתוך בגרות שלמה הוא מסוגל לראות את הענין שבינו לבין חברו גם דרך העיניים של חברו.

בדרגת בגרות זו מסוגל האדם להיות רגיש לרגישויותיו של הזולת ולהתחשב בהן למעשה.

כך אני מציג את הענין בהרחבה לפני השומעים... אני מציג את האדם הנוהג באנוכיות ובחוסר התחשבות כחסר בגרות, כאדם שלא הגיע אל מלוא התפתחותה של אישיותו. ציווי התורה לאהוב את רענו כמונו הוא בעצם התוויית דרך להגיע אל מלוא בגרותנו!

"כי את כל מעשה האלקים יבא במשפט על כל נעלם" (קהלת יב, יד) מה זה 'על כל נעלם'? שואלת הגמרא במסכת חגיגה (דף ה' ע"א) ומבארת שהכוונה לאדם שעושה פעולות שגורמות לחבר שלו להיגעל. האלוקים יביא על כך במשפט - זה לא משחק ילדים!

"פגשתי אותו ברחוב מהלך על המדרכה אנה ואנה, שקוע בשרעפיו. שלום, ר' נחמן! אמרתי לו, מה מעשיך בזה?"

מישהו עם מכונית צריך לבוא לקחת אותי להרצאה, ענה ר' נחמן, ואני מנצל את ההמתנה לליטוש אחרון של ההרצאה שלי. על מה אתה מתכוונן לדבר? שאלתי מתוך סקרנות את ר' נחמן הידוע כמרצה מקובל בנושאי יהדות.

ר' נחמן נראה לי מתלבט במקצת בתשובתו: ראה, זה נושא לא נעים במיוחד בתחום שבין אדם לחברו. אני אדבר על מעשים שבני אדם נוהגים לעשות מבלי לחשוב שמישהו מתגעל מזה. אני אספר להם על ביקורי ב'קרית-יגעל', שם כל אדם שני שאתה רואה, או שהוא מחטט באפו, או רוקק, או מחזיק גפרור וחופר באוזנו. אתה מתחיל לדבר שם עם אדם, וכבר אחרי המשפט השני הוא שולף קיסם שיניים ומתחיל לעבוד...

ישנו נושא בענייני 'בין אדם לחבירו' שמחמת אי נעימות ממעטים לדבר עליו. אחד היה הרה"ג **רבי יוחנן דוד סלומון זצ"ל** שהחליט להניח את הדברים על השולחן. לעורך אנשים להימנע מלהיכשל בתחום ממנו נפגעים בכל יום מיליונים. האם הם מוחלים על הפגיעה? ספק דגול!

אנו חוזרים לצטט קטעים מתוך התיאור של 'קרית-יגעל':

אדם הנמצא שם בחברת אנשים זרים, מוציא מטפחת ומתחיל ללא בושח בסדר תקיעות ותרועות. לא זו בלבד שאינו מבקש סליחה ויוצא החוצה או פורש לצד, אלא שאין הוא מטריח את עצמו אפילו להסב את ראשו לצד...

די, ר' נחמן! קלקלת לי את התיאבון לארוחת הערב. אתה עומד לספר את כל זה למאזיניך? לא ידעתי שנוסף לענייני יהדות אתה מרצה גם על נימוסים והליכות.

תמהני עליך ענה ר' נחמן בתרעומת. אתה סבור שאין ענין זה אלא נימוסים והליכות גרידא?! הרי אלה פרקים שלמים בהלכות שבין אדם לחברו! להזיק לאדם בשוה-פרוטה זה איסור, ואילו להגעיל אותו וליטול את תאבונו אינו איסור? לשם מה כתבו חז"ל את מסכת דרך ארץ רבה ודרך ארץ זוטא? אסור לעשות בפני אדם דבר שנפשו בוחלת בו גם אם הוא אסטניס חריג, על אחת כמה וכמה שאין לעשות בפומבי דבר שנפשו של סתם אדם מן הישוב קצה ונמאסת בו.

"כבוד הבריות" הוא גורם הלכתי בעל משקל המובא בחשבון בשיקולים הלכתיים, ולעתים מתירים בנינו אפילו איסור. רוצה אדם לחסוך בקיץ במים ובסבון הרי זה ענינו הפרטי, אבל אם הוא יוצא לבין הבריות... להשלמת המשפט תפס ר' נחמן באצבעותיו את אפו.

היית מעורב בסיפור שקשור לבין אדם לחבירו? שמעת ממקור ראשון? ספר לנו עכשיו! פקס: 077-7671812 דוא"ל: ahavemet@012.net.il